

Llywodraeth Cynulliad Cymru
Welsh Assembly Government

Pa fath o Gefn Gwlad
ydym ei angen?

Y Rhaglen Ymchwil Cynllunio yng Nghymru

Crynodeb Gweithredol

Rhaglen Ymchwil Cynllunio Cymru

Mae'r prosiect ymchwil hwn wedi'i gomisiynu a'i gyflawni fel rhan o Raglen Ymchwil Cynllunio Cymru Llywodraeth Cynulliad Cymru. Mae'r Rhaglen wedi'i sefydlu er mwyn diwallu'r angen i ddatblygu polisi cynllunio defnydd tir, sy'n seiliedig ar dystiolaeth, o fewn cyd-destun egwyddorion a blaenoriaethau Llywodraeth y Cynulliad.

Is-adran Gynllunio'r Cynulliad sy'n gyfrifol am reoli Rhaglen Ymchwil Cynllunio Cymru a sicrhau bod unrhyw ymchwil a wneir yn cyd-fynd â blaenoriaethau ac anghenion Llywodraeth y Cynulliad. Caiff yr ymchwil ei wneud gan gomisiwn-allanol gan mwyaf, neu ar y cyd â sefydliadau eraill. Mae'r Is-adran yn cydweithio'n agos â Swyddfa'r Dirprwy Brif Weinidog ym maes ymchwil cynllunio defnydd tir ac mae hefyd yn defnyddio ymchwil a wnaed gan gyrrff eraill.

Mae rhaglenni ymchwil ar wahân wedi'u sefydlu i lywio gwaith ar ddatblygu Polisi Cynllunio Mwynau a Chynllun Gofodol Cymru.

Pa fath o Gefn Gwlad ydym ei angen?

Pennwyd yr amcanion allweddol ar themâu blaenoriaeth tymor hir ar gyfer Rhaglen Ymchwil Cynllunio Cymru gan Astudiaeth Gwmpasu Cynllunio Defnydd Tir (2000):

Amcanion Allweddol

- Canolbwyntio ar faterion sy'n arbennig o berthnasol i Gymru
- Cynorthwyo'r gwaith o ddatblygu polisi cynllunio
- Rhoi gwybodaeth reoli at ddiben datblygu polisi cynllunio defnydd tir a
- Datblygu canllawiau ar arferion gorau.

Themâu ymchwil blaenoriaeth tymor hir

- Datblygu cynaliadwy
- Cynllunio gwledig a
- Cynllunio gofodol

Mae Grwp Defnyddwyr wedi'i sefydlu i roi cyngor ar gynnwys a chyfeiriad y rhaglen.

Mae Cylchlythyr Ymchwil Cynllunio Cymru yn cael ei lunio bob blwyddyn ac mae'r diddordeb a fynegwyd mewn ymateb i hwn ar gronfa ddata sy'n cael ei defnyddio i gynorthwyo/llywio'r gwaith o gaffael contractwyr ymchwil.

Gellir cael rhagor o wybodaeth ar Raglen Ymchwil Cynllunio Cymru yn

<http://www.wales.gov.uk/subiplanning/topics-e.htm#research>. Yma hefyd gellir gweld pa ymchwil sydd ar y gweill ac sydd wedi'i gyhoeddi.

Dylid anfon unrhyw gwestiynau am y rhaglen at:

Jonathan Fudge, Yr Uwch Swyddog Ymchwil, Ymchwil Polisi Cynllunio (P2B), Yr Is-adran Gynllunio, Parc Cathays, Caerdydd, CF10 3NQ, Ffôn 029 2082 6961 Ffacs 029 2082 5622

Neu drwy gyfrwng blwch post yr Is-adran Gynllunio yn Planning.Division@wales.gsi.gov.uk

Prifysgol Cymru,

Aberystwyth

Sefydliad y Gwyddorau Gwledig

Cytundeb Rhif 249/2002

**ADRODDIAD TERFYNOL
|
LYWODRAETH Y CYNULLIAD**

**GAN
SEFYDLIAD Y GWYDDORAU GWLEDIG
PRIFYSGOL CYMRU, ABERYSTWYTH**

**A
LAND USE CONSULTANTS**

1 CRYNODEB GWEITHREDOL

Cefndir

Bwriad yr astudiaeth yma oedd:

- astudio dyheadau cymunedau gwledig ynglŷn â chefn gwlad;
- astudio dyheadau pobl eraill sy'n defnyddio cefn gwlad ar gyfer hamddena ac i bwrpasau eraill; ac
- astudio sut gall y gyfundrefn gynllunio a pholisi cynllunioLlywodraeth y Cynulliad feithrin datblygiad cynaliadwy sy'n cwrdd â'r dydyheadau hyn.

Adolygiad Llenyddol

Daeth pum prif thema i'r amlwg o'r arolwg ar gynllunio ar gyfer cefn gwlad, a dyma osododd gefndir yr ymchwil. Yn gyntaf, golygodd y newid yng nghefn gwlad, o fod yn ganolbwynt cynhyrchu i fod yn ganolbwynt defnyddio, ailgreu delwedd amlbwrpas ac intigredig o "gefn gwlad". Yn ail, nad oes un ateb a fydd yn datrys holl broblemau cefn gwlad. Rhaid i'r atebion fod yn hyblyg, yn tarddu o'r gymuned leol ac wedi eu hintigreiddio â gwellianau i strwythurau cyfundrefnol. Yn dryddydd, tra bo gan y system gyllunio ran ganolog ym materion cefn gwlad, dim ond rhan o'r ateb ydyw ac nid yw eto wedi'n llwyr ddeall oblygiadau cymdeithasol, diwylliannol, amgylcheddol ac economaidd yr agenda gynaliadwy. Yn bedwerydd, mae gan y cyhoedd ran hollbwysig yng nghreu polisiau ar gyfer cefn gwlad ond daw problemau yn sgîl hyn gan mai byrhoedlog ac o'r top lawr yw natur llawer o'r cyfraniadau ac mai anaml yr â thu hwnt i fod yn ddim mwy na symbolaeth. Yn bumed, dengys astudiaethau sy'n edrych ar ba fath o gefn gwlad mae pobl yn ei dymuno bod gan bobl ymrwymadau cryfion â thirweddau lleol, o safbwynt esthetig ac o ran defnydd. Mae amryfaliaeth, amrywiaeth, tirwedd traddodiadol a thirwedd sy'n gweithio yn elfennau hynod o ddymunol. Cefnogir datblygu cyn belled â bo hwnnw'n parchu nodweddion lleol yr ardal. Cafwyd ymatebion negyddol tuag at gyflymder a graddau'r newidiadau presennol i'r tirwedd yn sgîl yr hyn a ystyrir fel homogeneiddio a diwydiannu cefn gwlad, ynghyd â theimlad o rwystredigaeth a'r canfyddiad bod y cyhoedd yn cael eu cadw ar gyrion penderfyniadau cynllunio

Methodoleg

Golygai'r fethodoleg ofyn barn y cyhoedd, cymunedau a gweithwyr proffesiynol yn y maes yn ogystal â dadansoddiad o strategaethau a dogfennau cynllunio. Galluogodd hyn gymhariaeth uniongyrchol o'r graddau roedd yr agenda gyhoeddus ar gyfer cefn gwlad Cymru yn cyfateb i theori a threfn arferol cynllunio Cymru. Gwnaed dosbarthiad syml o Gymru yn bedair adran, ar lefel ward - yn wledig, cyrion gwledig, cyrion trefol a threfol.

1. Arolwg i gartrefi: Dewiswyd wyth ward ar hap; 2 o bob un o'r dosbarthiadau gwledig/trefol. Paratowyd holiadur cyffredinol yn ymdrin â'r themau a restrwyd uchod. Holwyd sampl o 75 o drigolion ym mhob ward, gan wneud sampl terfynnol o 600.

2. Arolwg budd-ddeiliaid: holwyd 105 o fudd-ddeiliaid a derbyniwyd 22 o atebion ysgrifenedig. Cynhaliwyd seminar i drafod canfyddiadau ehangach y prosiect.
3. Arolwg ar y we: Cynhaliwyd yr arolwg hon ar hafan Sefydliad y Gwyddorau Gwledig ac fe'i hysbysebwyd drwy wahanol fforymau e-bost Cymreig. Defnyddiwyd yr un holiadur â'r arolwg i gartrefi a chafwyd 128 ymateb.
4. Arolwg cymunedol: Dewiswyd 8 cymuned, 2 o bob un o'r dosbarthiadau gwledig/trefol. Aethpwyd â sampl bwrpasol o drigolion ar ymweliad maes i asesu/drafod 3 barn, a ddewiswyd o flaen llaw, yn ymwneud â'r gymuned.
5. Dadansoddiad o Polisi Cynllunio Cymru(PCC), o safbwynt datblygu gwledig, a dadansoddiad o gynlluniau datblygu o'r arolwg cymunedol o safbwynt eu dull o ymdrin â datblygiad cefn gwlad.
6. Dau weithdy ar gyfer cynllunwyr lle drafodwyd oblygiadau barn y cyhoedd ar gyfer cynllunwyr.

Canlyniadau

Pynciau hollgwmpasog	Sylwadau
Adnabyddiaeth amlwg o gefn gwlad amldefnydd	<i>er bod sut y dylid ymdrin â hyn yn llai amlwg</i>
Anfodlonrwydd cyhoeddus gyda'u profiadau o gynllunio ar gyfer cefn gwlad	<i>mae anfodlonrwydd amlwg gyda'r profiad o gynllunio er bod polisi cynllunio presennol yn rhannol adlewyrchu'r farn gyhoeddus</i>
Perthynas agos gyda chefn gwlad	<i>mae cefn gwlad yn cael ei thrysori a'i gwerthfawrogi</i>
Pryder mawr ynglŷn â gorddatblygu	<i>sy'n gwrthgyferbynnu â'r adnabyddiaeth o fathau o ddatblygiad angenrheidiol</i>
Pryder mawr ynglŷn ynglŷn â sbwriel yng nghefn gwlad	<i>thema amlwg mewn ardaloedd gwledig a threfol</i>
Ddim yn awyddus i weld llawer o newid	<i>Cefnogaeth gref i warchodaeth cefn gwlad ond ddim yn amlwg sut i gysoni hyn â datblygiad angenrheidiol</i>
Gwarchodaeth cefn gwlad yn gyffredinol ac ardaloedd a ddynodwyd yn ardaloedd arbennig	<i>cefnogir hyn yn frwd</i>
Maint a chynllun addas i ddatblygiadau	<i>mater allweddol, hollbwysig</i>
Cynllunio ar gyfer anghenion sefydlog	<i>cefnogir hon fel y ffordd addas i ymdrin ag ystod eang o ddatblygiadau</i>
Cyfuniad polisiâu	<i>awgrymwyd yn eang bod hon yn elfen angenrheidiol sydd ar goll ar hyn o bryd</i>
Polisi sy'n cyfateb ag anghenion lleol	<i>angen ymateb i'r mathau niferus o gefn gwlad a geir yng Nghymru a chyfuno'r farn wleidyddol gyda barn y bobl</i>
Materion dadleuol (hela/ffermio/trafnidaeth/tai)	<i>materion a nodwyd yn aml ond mae'r modd y'u trafodwyd yn amlygu'r ffaith eu bod yn faterion llawer mwyn cymhleth na gwlad vs tref.</i>

Pynciau penodol	Sylwadau
Tai	<i>prif achos pryder yn canolbwyntio ar gynllunio tai ar gyfer anghenion yn hytrach na galw, a'r gallu i'w fforddio angen mwy o gysylltiad gyda pholisi cyflogaeth</i>
Trafnidiaeth	<i>Materion sy'n peri pryder gan fod trafndiaeth wael yn cael ei ystyried i fod yn dal cefn gwlad yn ôl, ond mae cymudo o'r wlad i'r dref yn cael ei hystyried yn problem yn ogystal.</i>
Cyflogaeth	<i>angen arallgyfeirio er mwyn helpu economïau gwledig 'gwan,' a gwella natur swyddi, swyddi ar gyfer pobl leol a phobl ifainc ond hefyd pryder ynglŷn â graddfa a gorddiwydiannu cefn gwlad</i>
Dyfodol ffermio	<i>pryder mawr a chytundeb cyffredinol ynglŷn â'r angen am arallgyfeirio addas</i>
Twristiaeth	<i>ond ar raddfa 'addas', yn amlwg 'Gymreig'ac â chysylltiad clòs â'r cymunedau lleol</i>
Hamdden	<i>hamddena yw'r prif berthynas â chefn gwlad gwelir angen am ragor o gyfleoedd ar gyfer pobl leol, yn enwedig ar gyfer hamddenna anffurfiol</i>
Ardaloedd cefn gwlad lleol	<i>ystyrir fel y mathau pwysicaf o gefn gwlad, ond nad ydynt yn cael eu cydnabod felly</i>
Parciau Cenedlaethol/AoeddHNE	<i>cael eu hystyried fel y math ail bwysicaf o gefn gwlad</i>
Strategaeth aneddiadau	<i>dim cytundeb pendant ynglŷn â'r lleoliadau iawn ar gyfer y rhan fwyaf o'r datblygiadau</i>
Datblygiad cynaliadwy	<i>angen am ragor o integreiddio gan ganolbwyntio ar yr ardaloedd lleol</i>
Cymunedau lleol	<i>pryder ynglŷn â gwanhau cymunedau a'r diffyg cysylltiadau rhyngddynt a'r sector gyhoeddus</i>
Yr iaith Gymraeg	<i>cael ei ystyried yn bwnc pwysig ond anghytundeb ynglŷn â sut y dylid ymateb i'r broblem</i>

Trafodaeth

O'r canlyniadau, amlygwyd pedair prif thema ar gyfer trafodaeth. Yn gyntaf bod cytundeb ynglŷn â'r math o gefn gwlad mae pobl am ei gweld ond nad yw'r cytundeb hwnnw o fewn un weledigaeth bendant. Yn benodol, bod angen cefn gwlad gynaliadwy, wedi'i seilio ar anghenion lleol. Cefnogir datblygiadau yng nghefn gwlad dim ond lle'r oedd tystiolaeth amlwg bod eu hangen. Gwrthodwyd, ar raddfa eang iawn, ddatblygiadau a gynyddai'r angen am deithio i waith, a ddifethai strwythurau cymunedol ac a leihâi yr ardaloedd gwyrdd/gefn gwlad oedd ar gael ac o fewn cyrraedd. Yn ail, bod angen agwedd fwy gynhwysol a chyfannol tuag at gefn gwlad er mwyn caniatáu i'r degau o asiantaethau cefn gwlad gydweithio gyda, ac er budd cymunedau lleol i greu meddylfryd a strategaethau mwy unedig. Yn sgîl hyn daw'r drydedd thema ar gyfer trafodaeth, sef datganoli polisi a hynodwydd lleol, lle dylid

datganoli cynllunio ymhellach i'r cymunedau a fydd, yn eu tro, yn cymryd rhan weithgar mewn ffurfio polisiau, yn bennaf drwy'r broses strategaeth gymunedol. Golyga gweithredu'r agenda newydd hon gynyddu gallu'r cymunedau lleol a'r asiantaethau i symud oddi wrth y pwyslais presennol ar weithio o'r top i lawr, a chystylliad byrdymor y cyhoedd â phenderfyniadau, tuag at broses lawer mwy hirdymor, yn seiliedig ar drafodaeth eang a gwell cyfathrebu. Ac yn olaf, thema arwyddocaol ynglŷn â mecanwaith y system cynllunio gwlad a thref yng Nghymru. Dengys y canlyniadau gefnogaeth gyhoeddus gref iawn i lawer o'r theori presennol ynglŷn â gwarchod tiroedd agored cefn gwlad ac ardaloedd a ddynodwyd fel ardaloedd arbennig, ond beirniadaeth gyffredinol o gynllunio yn eu cefn gwlad nhw lle nad yw'r math, cyflymder na maint y datblygiadau'n cydfynd â naill ai'r theori na delfrydau'r cyhoedd. Yma mae angen craffu ymhellach ar rôl gwleidyddiaeth leol yn y broses gynllunio a phenderfyniadau lleol.

Argymhellion

Cenedlaethol

1. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru greu strategaeth wledig ddiwygiedig a fyddai'n gosod fframwaith ar gyfer gwaith yr asiantaethau a'r gyfundrefn gynllunio. Byddai raid i ddogfen o'r fath ymdrîn â phob cydran o bolisi cefn gwlad ynghyd â sut y byddai'r gyfundrefn gynllunio yn gweithio o fewn y strategaeth. Dylai hefyd ymdrîn â'r angen am ddatganoliad polisi sydd wrth wraidd yr agenda gynaliadwy, gan ddatblygu themâu sy'n rhan annatod o Gynllun Gofodol Cymru. Yn fwyaf penodol, sut y gallai asiastaethau top lawr ailgysylltu â'u cymunedau lleol drwy bolisiau o wahaniaethu a chysylltu lleol. Ystyrir strategaethau datblygu integredig a strategaethau cymunedol fel dulliau pwysig o gyflawni hyn.
2. Argymhellir bod Llywodraeth Cynulliad Cymru yn darparu canllawiau ar y modd y gellid gweithredu datblygu cynaliadwy o fewn y gyfundrefn gynllunio ac yng nghefn gwlad. Mae hyn yn arbennig o berthnasol i Strategaethau Datblygu Integredig. Byddai sicrhau bod pob polisi'n cael ei ystyried o safwbynt cefn gwlad yn un ffordd o wella ymagwedd gyfunol ynglŷn â materion cefn gwlad drwy Gymru. Argymhellir defnyddio Aseidiadau Amgylcheddol Strategol ac adroddiadau Cyflwr ein Hamgylchedd er mwyn sicrhau cysondeb ac ar gyfer monitro polisi/cynlluniau'n gyffredinol.
3. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru, drwy PCC, wneud cais am i bolisiau diwygiedig gael eu datblygu ar gyfer cefn gwlad (tai, cyflogaeth a thrafnidiaeth) a hynny ar sail empirig cadarn a dadansoddiad o angen, er mwyn dadwneud rhagdybiaethau sy'n bodoli wrth greu polisiau ar hyn o bryd. Hefyd dylid datblygu cyfres o ddangosyddion cefn gwlad er mwyn olrhain newidau yng nghefn gwlad.
4. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru gefnogi'r rhan y gall LANDMAP ei chwarae, drwy ddarparu data empirig o'r radd flaenaf, mewn gwella datblygu cynaliadwy yng nghefn gwlad Cymru.
5. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru, drwy ddiwygiad TAN 6, ddarparu canllawiau mwy manwl ar ddatblygu cynaliadwy cefn gwlad amlbwrpas Cymru, a'r defnydd o strategaethau datblygu gwledig integredig fel modd o gyflawni hyn. Dylid

canolbwyntio'n benodol ar ddatblygu economaidd (o bob math) a'i berthynas â darpariaeth tai a thrafnidiaeth Dylai Cynllunio: Cyflawni Dros Gymru hefyd ymhel â'r materion hyn.

6. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru, drwy ddiwygiad o TAN 6, ddarparu canllawiau mwy manwl ar adnabod anghenion datblygu gwledig drwy dystiolaeth addas (gan gynnwys barn cymunedau lleol), gan gynnwys tai a chyflogaeth, a'r amgylchiadau lle gallai hyn arwain at bolisiau sy'n ymadael â chanllawiau cyffredinol PCC. Dylai PCC yn ei dro hefyd egluro'r amgylchiadau lle gallai polisiau ar gyfer datblygu gwledig wahaniaethu oddi wrth ei ganllawiau cyffredinol.

7. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru, fel rhan o Cynllunio: Cyflawni dros Gymru, ddarparu rhagor o ganllawiau ar y berthynas rhwng Strategaethau Cymunedol/Cynlluniau Datblygu Lleol a rheoli datblygu. Yn arbennig, sut y dylid cyfuno anghenion strategaethol a dyleuadau cymdeithasol er mwyn cefnogi datblygu gwledig cynaliadwy.

8. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru annog cydgordio mwy effeithiol o waith ar drafnidiaeth leol drwy Gynlluniau Trafnidiaeth Lleol, strategaethau Cymunedol, a thwy ddarparu atebion integredig i broblemau trafnidiaeth, gan gynnwys ymdrîn ag effaith y defnydd o geir yng nghefn gwlad.

9. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru ystyried hel ynghyd eu henillion cynllunio er mwyn cynnal agweddau heblaw am y defnydd o dir mewn cymunedau gwledig.

10. Argymhellir y dylai PCC roi rhagor o bwyslais ar ddarpariaeth tai fforddiadwy a thai i gwrdd ag anghenion lleol yn y Gymru wledig. Dylai hefyd esbonio'r amgylchiadau lle y dylid ymwrthod â datblygiadau tai gan nad ydynt yn cyfateb ag anghenion lleol cydnabyddedig. Dylai adolygiad o TAN 2 Cynllunio a Thai Fforddiadwy ymdrîn â thai fforddiadwy a darpariaeth tai i gwrdd ag anghenion lleol mewn ardaloedd gwledig. Dylid annog ymgymryd â'r agweddau a amlinellir yn '*Local Housing Market Analysis: An Advice Note To Welsh Local Authorities From The Welsh Assembly Government*' (2002) yng Nghymru wledig.

11. Argymhellir y dylai PCC hefyd ei gwneud yn fwy amlwg y gall tybiaethau ynglŷn ag hierarchaeth aneddiadol a pherthnasau ffwythiannol amrywio yn unol ag amgylchiadau lleol, ac y dylai polisi, ar sail tystiolaeth gadarn, adlewyrchu amrywiadau o'r fath.

12. Argymhellir y dylai PCC ddarparu rhagor o ganllawiau ar rôl cynllunio mewn gwella cyfleon ar gyfer hamddena anffurfiol yng nghefn gwlad, yn arbennig ar gyfer cymunedau lleol, a'r cysylltiadau â gweithgareddau eraill, yn enwedig strategaethau cymunedol.

13. Argymhellir y dylid croesgyfeirio TAN 12 Cynllunio yn fwy effeithiol gyda PCC ac y dylid roi rhagor o bwyslais ar ddyluniad adeiladau gwledig newydd yn gyffredinol, a'u cyfraniad at dirweddau gwledig Cymreig. Dylid hefyd bwysleisio gwerth LANDMAP fel y modd allweddol o ddeall/ddadansoddi tirweddau gwledig Cymru.

14. Argymhellir, pan adolygir TAN 20 Yr Iaith Gymraeg – Cynlluniau Datblygu Unedol a Rheoli Cynllunio, y dylid rhoi ystyriaeth arbennig i faterion cynllunio Cymru wledig, gan ystyried enghreifftiau o waith ymchwil gyfredol arall. Dylai'r TAN annog y defnydd o amrywiaeth o agweddau tuag at lunio polisi, i ateb amrywiol ofynion lleol.

15. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru adolygu rôl a chyfrifoldebau cynghorau cymuned er mwyn ymateb i agenda datganoli polisi.

16. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru gefnogi datblygiad strategaethau cymunedol fel modd o greu hynodrwydd lleol ac y dyid defnyddio hyn fel modd o sicrhau cysylltiad effeithiol rhwng y cymunedau lleol a chynlluniau top lawr yr asiantaethau.

17. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru ddarparu adnoddau a chefnogaeth ddigonol er mwyn cynyddu gallu ac adnoddau sefydliadau a chymunedau i wella ac adfywio strategaethau cymunedol a strategaethau gwledig integredig, ynghyd â'r gwaith a gysylltir â'r rhain megis creu polisiâu cynllunio lleol, a hybu trafodaethau gwybodus am bynciau allweddol yng nghefn gwlad. Ni ddylid anwybyddu goblygiadau hyn o safbwynt adnoddau(amser ac arian). Byddai'r agenda a gynlluniwyd o ganlyniadau arolygon cyhoeddus yr arolwg hwn sef: gorddatblygu, sbwriel, dyfodol ffermio, trafnidiaeth a hela a saethu, yn fan cychwyn addas a defnyddiol.

Lleol

18. Argymhellir bod awdurdodau lleol ac asiantaethau yn cydnabod lle a rôl gwaith cynllunio mewn gwaith a rhaglenni eraill yn y sector gyhoeddus. Yn benodol, dylid ymroi i ddatrys y methiant presennol i weithredu strategaethau datblygu gwledig integredig a strategathau cymunedol.

19. Argymhellir y dylai awdurdodau lleol ac asiantaethau weithredu cynlluniau i lanhau cefn gwlad a chreu diwylliant o barch gan bobl sy'n ymweld â neu'n teithio drwy gefn gwlad. Mae ymateb i'r ganfyddiaeth gyffredin bod cefn gwlad yn llawn o ysbwriel yn flaenoriaeth bwysig a ddaw i'r amlwg yn yr ymchwil hwn.

20. Argymhellir bod awdurdodau lleol, ar y cyd ag asiantaethau eraill, yn ymdrin â datblygu gwledig mewn modd mwy integredig, gan gynnwys defnyddio gweledigaethau a strategaethau datblygu gwledig integredig. Mewn rhai achosion mae lle i ddatblygu polisiâu strategol lleol fel y gwnaethpwyd Ne Ddwyrain Cymru. Ni ddylai hyn fod, o angenrheidrwydd, yn ddibynnol ar ganllawiau llawnach Llywodraeth Cynulliad Cymru, er y bydd y rhain, wrth gwrs, yn bwysig.

21. Argymhellir y dylai Awdurdodau Lleol ac asiantaethau cysylltiedig geisio datblygu/meithrin entrepreneuriaeth leol mewn gweithgareddau datblygu gwledig. Dylid cynnal arolwg o gynlluniau hyfforddi a chynhaliaeth i fusnesau gyfredol er mwyn amlygu bylchau ac esiamplau o arfer dda megis Cyswllt Ffermio.

22. Argymhellir y dylai Awdurdodau Lleol ystyried gwneud defnydd mwy effeithiol o botensial strategol cynllunio er mwyn ymdrin â datblygu gwledig mewn modd mwy

ymarferol ac integredig, yn arbennig drwy strategaethau gwledig integredig a chymunedol.

23. Argymhellir y dylai Awdurdodau Cynllunio Lleol wneud rhagor i geisio datblygu polisiau cynllunio sy'n berthnasol i'w cymunedau lleol, a hynny'n seiliedig ar dystiolaeth leol (gan gynnwys barn cymunedau lleol). Rhagwelir y gellir defnyddio data LANDMAP wrth ffurfio polisiau, ynghyd ag arolygon o'r farn gyhoeddus. Gellir yna ddefnyddio'n fath ddeunydd wrth lunio cynlluniau datblygu lleol fel rhan o Ddeddf Cynllunio a Pryniant Gorfodol.

24. Argymhellir y dylai awdurdodau lleol ddefnyddio'r broses strategaeth gymunedol fel erfyn ymgynghorol ymarferol, er mwyn adnabod anghenion lleol, o safbwynt cymdeithasol, economaidd, diwylliannol ac amgylcheddol. Mae hyn yn ei dro yn gosod seiliau i asiantaethau ar gyfer pennu eu hagendâu mewn dull mwy integredig a chynaliadwy, gan felly osgoi yr angen i or-ymgyngori.

25. Argymhellir y dylid rhoi cefnogaeth i brosiectau cymunedol sy'n pwysleisio hynodrwydd lleol. Dylid annog mapiau a chynlluniau plwyfi a datganiadau o gynlluniau pentrefol. Ystyrir elfen ganfyddiad cyhoeddus o LANDMAP yn fan addas ar gyfer gweithgareddau o'r fath.

26. Argymhellir y dylai awdurdodau lleol, fel rhan o gonsortiw m o asiantaethau, hybu trafodaethau lleol ynglŷn â phrif faterion cefn gwlad, gan sicrhau cyhoeddusrwydd digonol weithgareddau o'r fath.

27. Argymhellir y dylid rheoli a chydgordio'r strategaeth gymunedol er mwyn cwrdd ag angenion strategaethau sector gyhoeddus eraill, er mwyn lleihau'r byrdwn o ymgynghori gormodol.

28. Argymhellir y dylid rhoi rhagor o ystyriaeth i le ieuentid mewn penderfyniadau lleol (er enghraifft cynrychiolaeth ar gynghorau cymunedol). Yn aml, llais ymylol sydd gan ieuentid mewn trafodaethau cymunedol gydag eraill yn rhagdybio'r math o gyfleusterau/gweithgareddau y maent eu heisiau.

Ymchwil pellach

29. Mae angen ymchwil er mwyn casglu tystiolaeth addas (gan gynnwys barn cymunedau lleol) fel y gellid cynnig gwell cynhaliaeth wrth adnabod anghenion datblygu gwledig. Mae tai, trafnidiaeth a chyflogaeth yn bynciau pwysig ond mae diffyg cyffredinol yn y defnydd o dystiolaeth er mwyn cefnogi polisiau cynllunio gwledig. Argymhellir y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru arwain y ffordd i wella'r sefyllfa, yn enwedig gan fod hwn yn ran hollbwysig o feithrin cydweithio agosach â chymunedau lleol. Byddai hyn yn darparu'r llwyfan mwy effeithiol, angenrheidiol i ddatblygiad polisi.

30. Amlygodd yr ymchwil ran ganolog strategaethau cymunedol a strategaethau datblygu gwledig integredig er mwyn sicrhau cefn gwlad gynaliadwy. Barn yr awduron yw nad yw'r prosesau hyn yn cyflawni eu llawn botensial hyd yn hyn a'i bod yn hollbwysig cydnabod y cwestiynau "pam", "sut", "ble" a "beth" drwy astudio rhychwant a gweithrediad dulliau newydd o weithredu.

31. Awgryma ganlyniadau'r ymchwil, yn betrus (ar sail sampl bychan), bod lleiafrifoedd ethnig a phobl sydd wedi ymddeol, yn gwneud llai o ddefnydd o gefn gwlad na grwpiau eraill . Efallai y gallai ymchwil pellach astudio a oes gwahaniaethau arwyddocaol yn nisgwyliadau a defnydd o gefn gwlad ymhlith y grwpiau hyn, ac os oes, y dulliau gorau o ddatrys hyn.

32. Astudiwyd sampl o ystod eang o amgylchiadau cymdeithasol ac economaidd ac fe ymddengys bod rhai gwahaniaethau cynnil yn y modd y dennir gwahanol grwpiau at wahanol fathau o gefn gwlad. Efallai y gallai ymchwil bellach astudio'r modd y defnyddir cefn gwlad gan wahanol ddsbarthiadau cymdeithasol.

